

Två stålpråmar vid Centralbron

Arkeologisk utredning

Centralbron

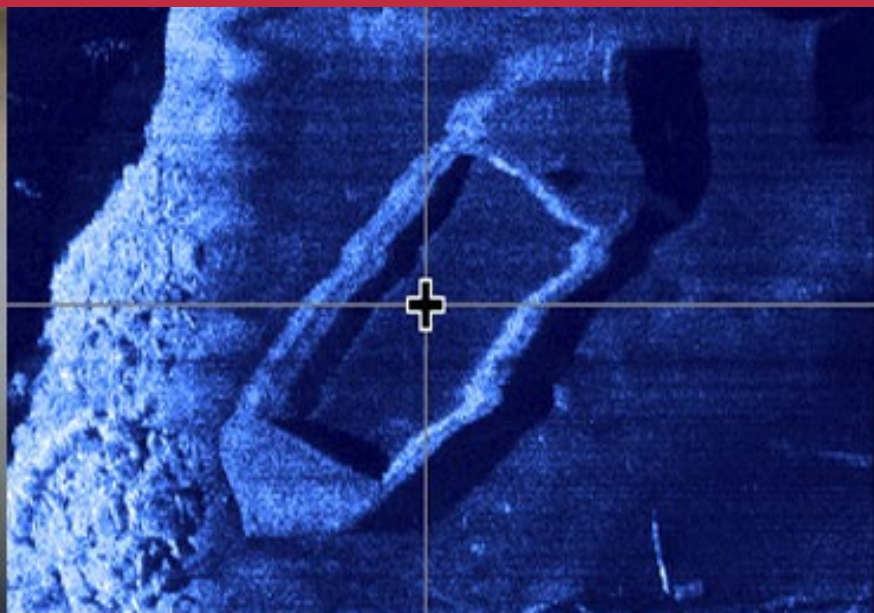
RAÄ Stockholm 940 och 942

Stockholms stad

Stockholms kommun

Stockholms län

Mikael Fredholm

SJÖHISTORISKA

Två stålpråmar vid Centralbron

Arkeologisk utredning

Centralbron
RAÄ Stockholm 940 och 942
Stockholms stad
Stockholms kommun
Stockholms län

Mikael Fredholm

Sjöhistoriska museet
en del av Statens maritima museer

P.O. Box 27131
SE-102 52 Stockholm
Tel 08 519 549 00

www.sjohistoriska.se
www.maritima.se

Sjöhistoriska museet är miljöcertifierat enligt ISO-14001.

Den här rapporten är tryckt på miljövänligt, FSC-certifierat papper utan optiska vitmedel (OBA), tillverkat på ett koldioxidneutralt pappersbruk.

© 2017 Sjöhistoriska museet
Arkeologisk rapport 2017:15
ISSN 1654-4927

Kart- och ritmaterial Författaren.

Layout och grafisk form Franciska Sieurin-Lönnqvist, Arkeobild.

Tryck Arkitektkopia Stockholm 2017.

Omslagsbild: Fotografier och sonarbilder. De övre bilderna är på RAÄ Stockholm 940 (S.S.No 71) och de nedre på RAÄ Stockholm 942. Foto: Mikael Fredholm (övre) och Jim Hansson (nedre), Statens maritima museer.

Kartor ESRI och Open Street Map.

Innehåll

Sammanfattning 5

Bakgrund 5

Tidigare undersökningar 5

Utredningens syfte, metod och genomförande 8

Resultat 9

Utvärdering 12

Referenser 12

Tekniska och administrativa uppgifter 13

Bilaga

Fotolista 14

Figur 1. Kartan visar läget för de nu aktuella FMIS-objekten Stockholm 940 och 942. Open Street Map (CC-BY-SA), bearbetad av Mikael Fredholm, Statens maritima museer.

Sammanfattning

Statens maritima museer (SMM) har den 4–5 oktober 2017 utfört en marinarkeologisk utredning av RAÄ Stockholm 940 och 942 (fig. 1, 2 och 8). Utredningen visar att Stockholm 940 och 942 är

två fartygslämningar, i form av stålpråmar vilka bedöms ha förlist eller sänkts under 1900-talet. De utgör således ej fornlämningar.

Bakgrund

Trafikverket planerar för en upprustning av befintlig järnvägsanläggning mellan Stockholms Central och Stockholms Södra inom projektet Getingmidjan vid Centralbron.

Vattenområdet vid Centralbron har tidigare sonarkarterats av Marin Mätanalys AB år 2008, varvid två indikationer hittades inom det område som berörs av utredningen (Hjulhammar 2009). Under

2017 omarbetades rapporten *100 nya vrak* och fartygslämningarna registrerades i FMIS som Stockholm 940 och 942 (Fredholm och Ekberg 2017).

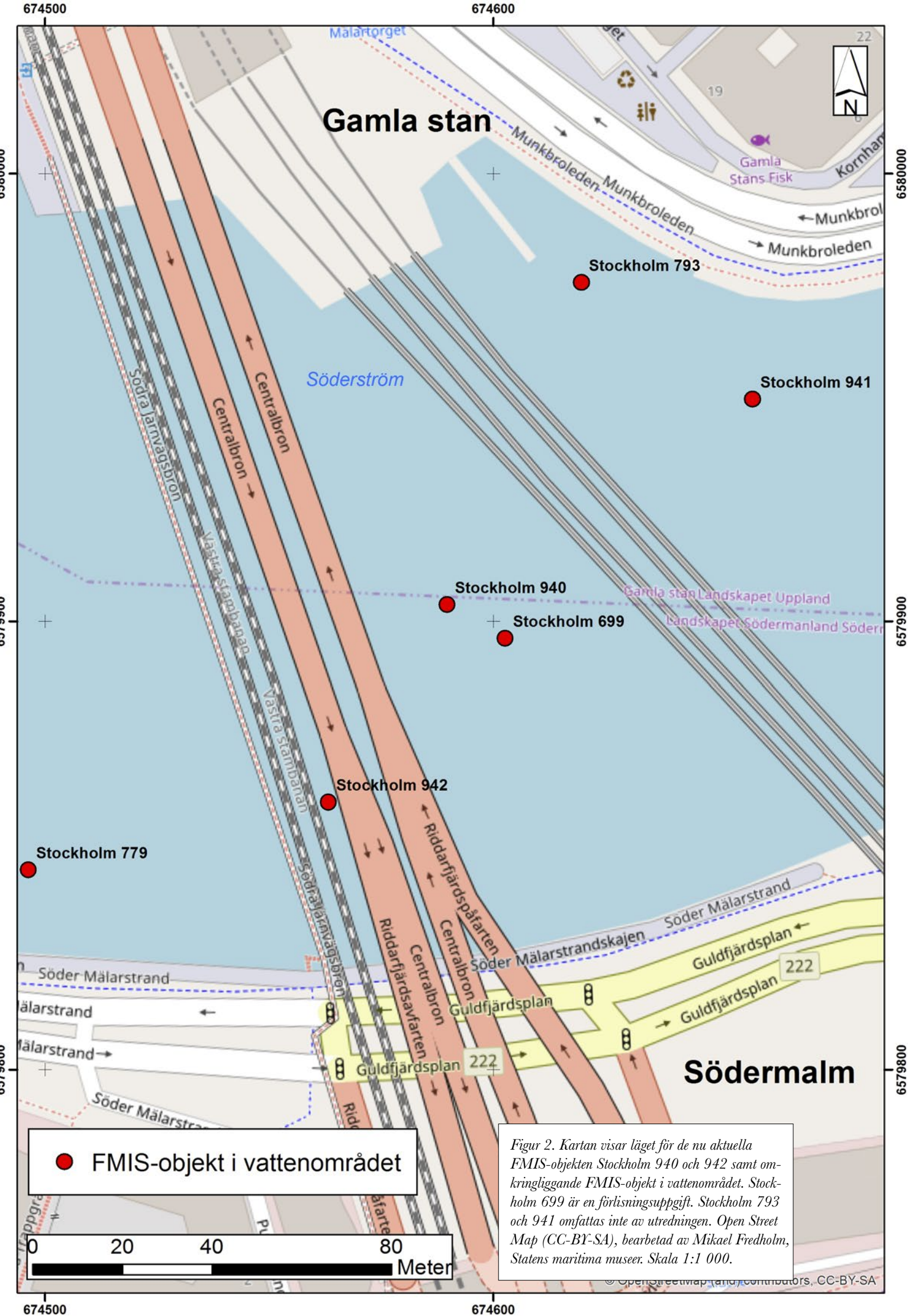
Länsstyrelsen beslutade (2017-09-21) att SMM skulle utföra en marinarkeologisk utredning etapp 2, för att fastställa om något av objekten RAÄ Stockholm 940 och 942 utgör fornlämning.

Tidigare undersökningar

Vattenområdet vid Centralbron har tidigare sonarkarterats av Marin Mätanalys AB år 2008, varvid två indikationer hittades inom det område som berörs av utredningen (GOM 174 och 175 i rapporten *100 nya vrak*) (Hjulhammar 2009). Under 2017 omarbetades rapporten *100 nya vrak* och fartygslämningarna registrerades i FMIS som Stockholm 940 och 942 (Fredholm och Ekberg 2017).

Området mellan tågbroarna har inte tidigare utretts arkeologiskt, däremot har området mellan

Slussen och östra järnvägsbron samt området väster om Centralbron utretts arkeologiskt av SMM. Bland annat utförde SMM 2007 en utredning öster om de nu aktuella fartygslämningarna. SMM har även som underkonsult till Arkeologikonsult (AK), genomfört en utredning under 2016 i samma område (Carlsson och Hansson 2016). I Riddarfjärden väster om Stockholm 942 har SMM utfört flera utredningar (Hjulhammar 2008 och Hjulhammar & Sundberg 2014) (se utredningarna i fig. 3).

Figur 2. Kartan visar läget för de nu aktuella FMIS-objekten Stockholm 940 och 942 samt omkringliggande FMIS-objekt i vattenområdet. Stockholm 699 är en förslingsuppgift. Stockholm 793 och 941 omfattas inte av utredningen. Open Street Map (CC-BY-SA), bearbetad av Mikael Fredholm, Statens maritima museer. Skala 1:1 000.

Utredningens syfte, metod och genomförande

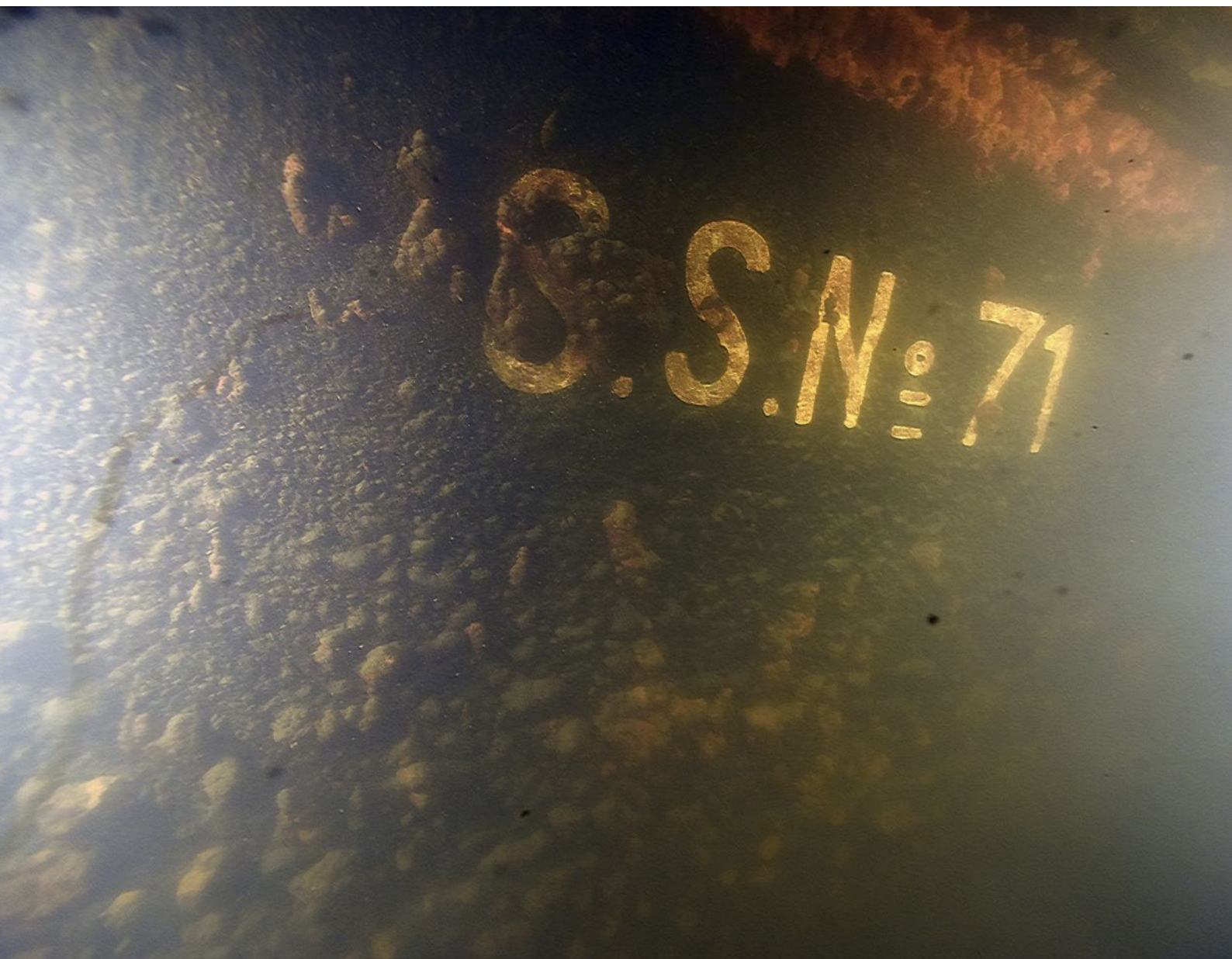
Syftet med utredningen var att fastställa om de geofysiska observationerna av de förmodade fartyglämningarna RAÄ Stockholm 940 och 942 utgör fornlämning. Utredningen ska utgöra underlag för länsstyrelsens vidare hantering av ärendet.

Positionerna för RAÄ Stockholm 940 och 942 bojades ut vid utredningen och en sonarkartering utfördes vid indikationerna med såväl fast mon-

terat ekolod (Lowrance 455 kHz, 20–40 meters sökbredd) som släpsonar (Deep Vision 340 och 680kHz, 50 meters sökbredd), främst i syfte att hitta eventuella risker, som dykarna kunde fastna i.

RAÄ Stockholm 940 och 942 dykbesiktigades för att göra en antikvarisk bedömning och dokumentationen gjordes med foto.

Figur 4 (nedan). Foto av S.S.No71/RAÄ Stockholm 940. Foto: Mikael Fredholm, Statens maritima museer.

Resultat

Utredningen visar att RAÄ Stockholm 940 och 942 är två fartygslämningar/stålpråmar, som bedöms ha förlist eller sänkts under 1900-talet. De utgör således ej fornlämningar.

RAÄ Stockholm 940

Fartygslämningen är en av Stockholms stads stålpråmar, ”märkt” S.S.No 71 (figur 4). Pråmen har ett stort öppet lastrum och längden är cirka 20 meter och bredden cirka 7 meter. Pråmen bedöms ha förlist eller sänkts under 1900-talet. Den utgör således ej fornlämning. Se foto av liknande pråm, S.S.No 117 i figur 5 nedan.

Tabell 1. Fartygslämningarnas positioner N/E i SWEREF99TM. RAÄ Stockholm 940

ID	N	E	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
Stockholm 940	6579904	674590	Fartygslämning	Övrig kulturhistorisk lämning
Stockholm 942	6579860	674563	Fartygslämning	Övrig kulturhistorisk lämning

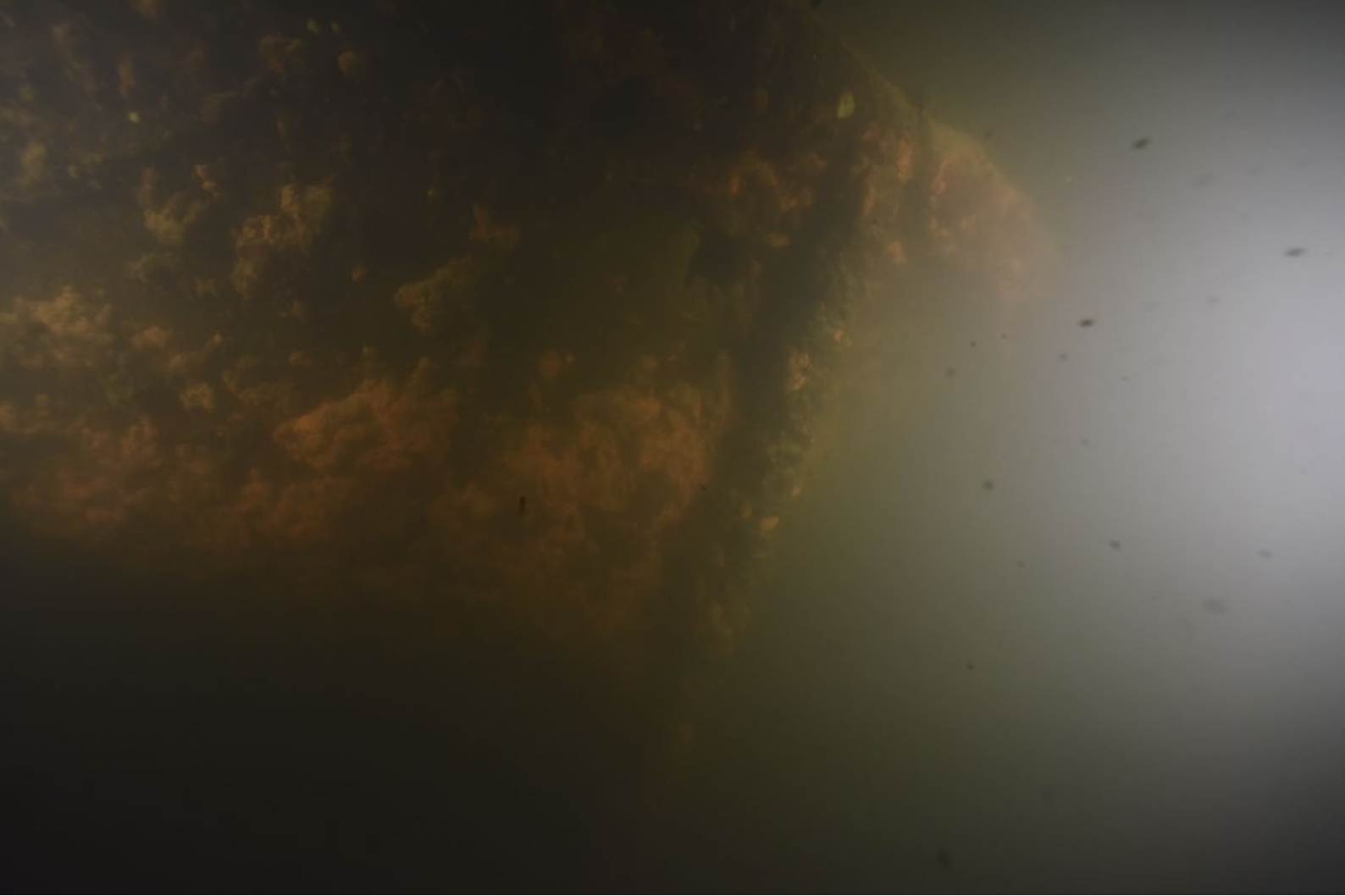
RAÄ Stockholm 942

Fartygslämningen är en stålpråm. Längden är cirka 10 meter och bredden cirka 5 meter. Pråmen bedöms ha förlist eller sänkts under 1900-talet. Den utgör således ej fornlämning.

Per Edvin Fälting berättar i sin bok ”I vått och torrt” bland annat om när han gjöt bropelare till järnvägsbron mellan Södermalm och Gamla stan. En pråm med betongblandare skall ha sprungit läck och sjunkit under arbetet. Neptunbolaget kom dit men han säger inget om att den bärgades, bara betongblandaren. Kanske är det Stockholm 940 eller 942 som avses? (Fälting 1990:85).

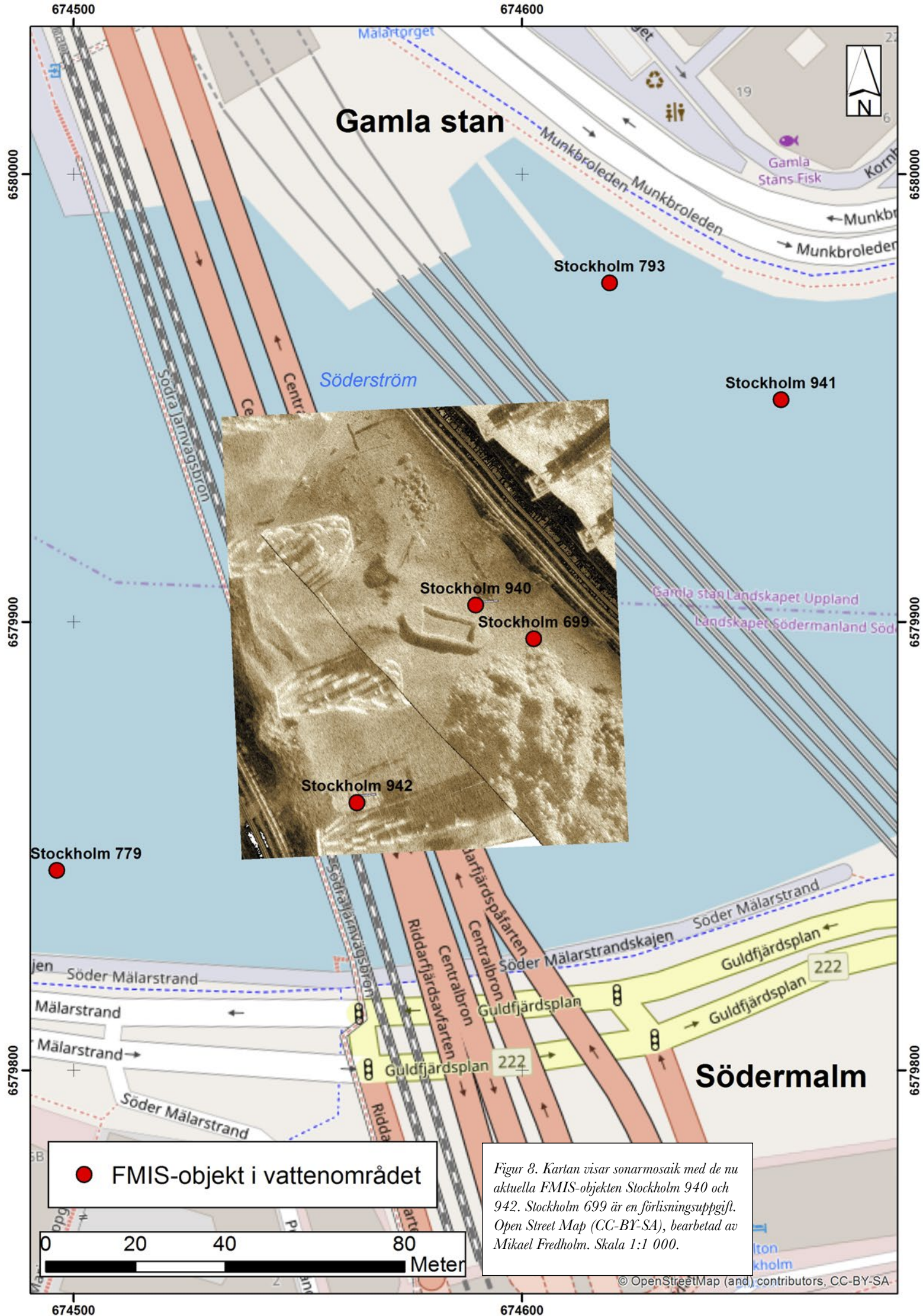
Figur 5. Pråm S.S.No 117 i Pälundet 1949.
Foto: Gullers K W, CC BY-NC-ND. Nordiska museet,
Digitalt museum, ID 021016293070.

Figur 6. Foto av det rostiga plåtskrovet på RAÄ Stockholm 942. Jim Hansson, Statens maritima museer.

Figur 7 (nedan). Träplank vid RAÄ Stockholm 942. Foto: Jim Hansson, Statens maritima museer.

Utvärdering

Utredningen kunde genomföras enligt undersökningsplanen med dykbesiktningar som kunde fastställa att fartyglämningarna inte är fornlämningar.

Referenser

Tryckta källor

- Carlsson, Michel och Hansson, Jim (2016). *Marin-
arkeologisk utredning (etapp 2) samt besiktning av RAA
938, RAA 939 och RAA 941 registrerade som möjliga
fartyglämningar inom ett utredningsområde mellan
Kornhamnstorg och Sjöbergsplan vid Slussen, Stockholms
stad*. Upplands Väsby: Arkeologikonsult.
- Fredholm, Mikael & Ekberg, Göran (2017). *Far-
tyglämningar i Stockholms inre vatten*. Stockholm:
Statens maritima museer.
- Fälting, Per Edvin (1990). *I vått och torrt*. Stock-
holm: Hökerberg.
- Hjulhammar, Marcus L. (2008). *Riddarfjärden,
arkeologiska undersökningar inför Citybanan*. Stock-
holm: Statens maritima museer.
- Hjulhammar, Marcus L. (2009). *100 nya vrak: ar-
keologisk analys av geofysisk kartering inför utökad vat-
tenverksamhet för Slussenprojektet i Stockholm, Upp-
land och Södermanland, Stockholms och Nackas kom-
muner*. Stockholm: Statens maritima museer.

Hjulhammar, Marcus L. & Sundberg, Karin
(2014). *Ångbåtshamnen vid Riddarholmen: arkeolo-
gisk förundersökning inför Citybanan, Gråmunkehol-
men 3, Riddarholmen 1:30, 1:31, RAA Stockholm
103 :1, Stockholms stad, Uppland*. Stockholm:
Sjöhistoriska museet.

Kartor

GSD Terrängkartan, Lantmäteriet

Internetkällor

FMIS Riksantikvarieämbetet

Tekniska och administrativa uppgifter

Statens maritima museers dnr: 5.3.1–2017-1084
Länsstyrelsens dnr: 431-409-2017
Statens maritima museers projektnr: 2081137
Statens maritima museers projektledare: Mikael Fredholm
Orsak till utredningen: brorenovering
Uppdragsgivare: Trafikverket
Undersökningstyp: arkeologisk utredning
Undersökningstid: 2017-10-04 till 2017-10-05
Plats: Centralbron, RAÄ Stockholm 940 och 942
Kommun: Stockholm
Län: Stockholm
Landskap: Uppland
Socken: Stockholm
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Vattendjup: 15 meter
Koordinater för utredningens sydvästra hörn: N: 6579860 E: 674563 (SWEREF 99 TM).
Kartblad: Terrängkartan 606 Södra Stockholm
Dokumentationshandlingar: Rapporten förvaras på SAMLA, Riksantikvarieämbetets webbplats och övriga handlingar på Sjöhistoriska museets arkiv i Stockholm.

Förvaring av digitalt dokumentationsmaterial:
Video, stillbildsfotografier och digitala ritningar förvaras digitalt på Statens maritima museers servrar. Samtlig lagring är redundant och backupkopior förvaras på fysiskt skild plats från huvudlagringen. Hårdvaran till lagringen byts ut med 3 till 4 års mellanrum för att upprätthålla feltolerans och rätt lagringskapacitet. Vid den digitala hanteringen av dokumentationsmaterialet och rapportframställningen har följande programvaror använts: Esri Arc-Map 10.3, Microsoft Word, Photo Shop, Deep View 4 m.fl.
Fotografier: 5 st. fotografier arkiveras i databasen PRIMUS på Statens maritima museer. Fotonr: Fo 223177DIG- 223181DIG.
GIS/mätdata: arkiveras på Statens maritima museers servrar.

Deltagarförteckning i fältarbetet SMM

Mikael Fredholm, Håkan Altrock och Jim Hansson.

Bilaga

Fotolista

Fotonr: Fo 223177 DIG- 223181DIG, digitala bilder

Topografi: Undervattensbilder vid Centralbron, Stockholm, Stockholms kommun

Objekt: Fartyglämningar, RAÄ Stockholm 940 och 942

Typ av uppdrag: arkeologisk utredning

Datum: 2017-10-04 och 2017-10-05

Fotograf/er: Mikael Fredholm och Jim Hansson

Fig. nr – anger bildens Figurnummer i rapporten

Nr	Fo-nr	Fig. nr	Objekt och beskrivning	Fotograf	Datum
1	Fo223177DIG	4	Det rostiga plåtskrovet på pråmen RAÄ Stockholm 940	Mikael Fredholm	2017-10-04
2	Fo223178DIG	6	Det rostiga plåtskrovet på pråmen RAÄ Stockholm 942	Jim Hansson	2017-10-05
3	Fo223179DIG	7	Träplank vid pråmen RAÄ Stockholm 942	Jim Hansson	2017-10-05
4	Fo223180DIG	Del av framsidesbild	Sonarbild av RAÄ Stockholm 942	Mikael Fredholm	2017-10-04
5	Fo223181DIG	Del av framsidesbild	Sonarbild av RAÄ Stockholm 940	Mikael Fredholm	2017-10-04

Två stålpråmar vid Centralbron

Inför Trafikverkets planerade upprustning av järnvägsanläggningen mellan Stockholms Central och Stockholms Södra utförde Statens maritima museer (SMM) en arkeologisk utredning vid Centralbron i oktober 2017. Utredningen bestod i dykbesiktningar av fartygslämningarna RAÄ Stockholm 940 och 942.

Resultatet från utredningen kommer att utgöra ett underlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet och för Trafikverkets fortsatta planering.

Utredningen visar att Stockholm 940 och 942 är två fartygslämningar, stålpråmar vilka bedöms ha förlist eller sänkts under 1900-talet. De utgör således ej fornlämningar.

Prior to the Swedish Transport Administration's planned upgrading of the railway facility between Stockholm Central and Stockholm South, the Swedish National Maritime Museums (SMM) conducted an archaeological investigation around Centralbron in October 2017. The investigation consisted of dive inspections of the two shipwrecks RAÄ Stockholm 940 and 942.

The result of the investigation will provide a basis for the County Administrative Board's continued handling of the case and for the Swedish Transport Administration's continued planning.

The investigation shows that RAÄ Stockholm 940 and 942 are two steel barges, wrecked or deliberately sunk in the 20th century. Thus they do not constitute ancient monuments.

SJÖHISTORISKA

Box 27131

102 52 Stockholm

Tfn: 08-519 549 00

www.sjohistoriska.se

ISSN 1654-4927